

לע"נ הרב יעקב יצחק בן ר' אברהם דוד ז"ל, ורעייתו מרת ברוריה בריינה בת ר' שלמה הכהן ע"ה

פרשת עקב

"וַהֲיָה עַקֵב תִּשְׁמָעוּן אֶת הַמְּשַׁפְּטִים הָאֵלֶּה וְשָׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֵת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם. וְאַחֲבָדְךָ וְהִרְבֵּדְךָ וְהִרְבֵּדְךָ פָּרִי כִטְנֶה וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וְדִגְנֶה וְתִירֹשֶׁךָ וְיִצְהָרֶךָ שָׁגַר אֶלְפִיָּה וְעִשְׂתָּרֶת צִאֲנֶה עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְתֶת לְךָ" (דברים פרק ז יב-יג)

שעושים כל האומות. ולכן הזהיר אותם במיוחד על עניני המשפטים הללו, שהם משפטים שמימיים וקדושים, והבטיח להם מכח שמירתם טובות רבות, ועל ידי זה יבינו שאין משפטים אלו דומים לשאר המשפטים התלויים בשכל האדם, שמשפטים אלו - הגם שיש להם מעלה בפני עצמם, והגויים מצווים עליהם - לא יגרמו לגשמים לרדת בעיתם ולא יביאו עליהם את שאר הברכות, ורק שמירת המשפטים האלוהיים ימשיך להם שפע ברכה וטובה גם בעולם הזה. (שאלה א).

שאלה: מדוע באו כל ההבטחות והייעודים הטובים על קיום ה'משפטים', ולא על ה'חוקים' וה'מצוות' שהוזכרו בשאר הפסוקים.

תשובה: כיון שחשש משה רבינו שעם ישראל ישמרו רק את החוקים והמצוות שבין אדם למקום, בחושבם שזו עיקר התורה ועל כך יבוא עיקר השכר, ויבואו לזלזל במשפטים, השייכים לענינים שבין אדם לחבירו, ויחשבו שיכולים גם הם לעשות משפטים צודקים כפי נימוסי השכל וההגיון, וכפי

"אֵל תֹּאמַר בְּלִבְךָ בְּחַדֶּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אִתֶּם מִלְּפָנֶיךָ לֵאמֹר בְּצַדִּיקְתִּי הִבְיָאֵנִי ה' לְרִשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה ה' מִזְרִישָׁם מִפְּנֵיךָ. לֹא בְצַדִּיקְתְּךָ וּבְיִשְׁרָאֵךְ לִבְבְּךָ אֵתָּה כִּי לְרִשְׁתָּ אֶת אֲרֶצֶם כִּי בְרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ מִזְרִישָׁם מִפְּנֵיךָ וְלִמְעַן חֲקִים אֵת הַדְּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב. וַיִּדְעַתְּ כִּי לֹא בְצַדִּיקְתְּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ כִּי עִם קָשָׁה עָרַף אֶתָּה" (דברים פרק ט, ד-ו)

חשש שיחשבו ישראל שהתחברו לכך שתי סיבות, רשעת הגויים וצדקת ישראל, והזהירם שאין הדבר נכון בשלמותו, אלא רק חלקו נכון, כי אמנם סילוק הגויים הוא מחמת רשעותם, אך זכיית ישראל בארצם אינה מחמת צדקתם, אלא רק מחמת שבועת ה' לאבות, וההוכחה לכך היא 'כי עם קשה עורף אתה', ועל ידי זה 'וידעת' כי לא בצדקתך ה' נותן לך את הארץ, ולכן ממשיך ואומר "זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלהיך במדבר למן היום אשר יצאת מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם ה'", שעל ידי זה תדע בכיורו שלא מחמת צדקתך קיבלת את הארץ. (שאלה ז).

שאלה: מדוע חזר הכתוב פעמיים על כך שלא בצדקתך אתה יורש את הארץ, ומדוע בפעם השניה אמר 'וידעת' כי לא בצדקתך וגו'.

תשובה: לאחר שתיאר משה רבינו לישראל את כוחם ותוקפם של הגויים שנמצאים בארץ ישראל, באומרו "שמע ישךאל אתה עבר היום את הירדן לבא לרשת גוים גדלים ועצמים ממך ערים גדלות ובצרת בשמים וגו', וידעת היום כי ה' אלהיך הוא העבר לפניך אש אכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך והורשתם והאבדתם מהר פאשר דבר ה' לך", באופן שהבינו שאינם כובשים ומנצחים אותם בדרך הטבע אלא בסיוע ה',

”וַיִּתֵּן ה' אֱלֹהֵי אֶת שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבָנִים בְּתַבְכִּים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים וְעָלִיהֶם כָּכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַמִּקְוֵה. וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה נָתַן ה' אֱלֹהֵי אֶת שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבָנִים לַחֹת הַבְּרִית” (דברים פרק ט, יא-יב)

הלוחות, שלא ניתנו לו אלא בסיום ארבעים יום וארבעים לילה של התבודדות ודביקות בה', והוצרך לכל אותו הזמן הארוך כדי לזכות לקבלם. (שאלה ט).

שאלה: לאחר שכבר נאמר בפסוק הראשון שה' נתן למשה את שני לוחות האבנים, מדוע חזר על כך שוב בפסוק השני. תשובה: בפסוק השני לא בא לחזור ולתאר את עצם נתינת הלוחות, אלא ללמד את ישראל את גודל מעלת וחשיבות

”וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה נָתַן ה' אֱלֹהֵי אֶת שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבָנִים לַחֹת הַבְּרִית. וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי קוֹם רֵד מִהָר מִזֶּה כִּי שָׁחַת עַמּוֹךְ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרָיִם סָרוּ מִהָר מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם מִסִּכָּה” (דברים פרק ט, יא-יב)

שאירע להם מחמת חטא העגל, אף אם היה משה רבינו מתאר להם זאת, כיון שאין ההבנה שמכח השמיעה דומה להבנה שמכח הראייה, ולכן נתן ה' את הלוחות למשה, ומשה הורידם למטה אל כל ישראל, ושם שברם לעיניהם, ועל ידי זה נגרם להם צער גדול יותר וחרטה על מעשיהם.

שאלה: כיון שעם ישראל עשו את עגל הזהב ועבדו לו, מדוע נתן ה' למשה רבינו את הלוחות, ומדוע לא שברם משה רבינו מיד בהר, אלא ירד תחילה למטה ושם שברם. תשובה: אם לא היו ישראל רואים בעיניהם את לוחות הברית הכתובים באצבע אלוקים לא היו מבינים את גודל ההפסד

”וַיֹּאמֶר וְהִנֵּה חֲטֵאתֶם לַה' אֱלֹהֵיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֵגֶל מִסִּכָּה סָרְתֶם מִהָר מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶתְכֶם” (דברים פרק ט, טז) ”וַיִּבְאֲהֶרֶן הַתְּאֵנָה ה' מֵאֵד לְחַשְׁמוֹדוֹ וְאֶתְפַּלֵּל גַּם בְּעַד אַהֲרֹן בְּעַת הַחַיָּא” (דברים ט ב) ”וַיִּבְתְּכַעֲרָה וַיִּבְמַסָּה וַיִּבְקַבְּרַת הַתְּאֵנָה מִקְצָפִים חַיִּיתֶם אֶת ה', וּבְשַׁלַּח ה' אֶתְכֶם מִן־רֶשֶׁת פְּרִנֵּעַ לֵאמֹר עָלוּ וּרְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וַתִּמְרְוּ אֶת פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא הֲאִמַּנְתֶּם לוֹ וְלֹא שָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלִי” (דברים ט כב-כג) ”וְאֶתְנַפֵּל לִפְנֵי ה' אֶת אַרְבָּעִים הַיּוֹם וְאֶת אַרְבָּעִים הַלַּיְלָה אֲשֶׁר הִתְנַפַּלְתִּי כִּי אָמַר ה' לְחַשְׁמוֹד אֶתְכֶם” (דברים פרק ט, כה)

להם שהרי גם בתבערה, מסה וקברות התאוה חטאתם, וכי גם את זה אהרון גרם לכם, וכן מה שחטאו בענין המרגלים, שמחמת זה נגזר עליהם לנדוד במדבר ארבעים שנה, הרי לא היה הדבר אלא מחמת עצמם, וכן חטא העגל היה רק מחמת עצמכם, וכמו שאר החטאים. (שאלה י).

שאלה: מדוע בתוך סיפור מעשה העגל הזכיר משה את מה שחטאו בתבערה ובמסה ובקברות התאוה, ואת חטא המרגלים ואחר כך חזר שוב לענין העגל. תשובה: כדי שלא יטענו ישראל שאינם אשמים בחטא העגל, כי אהרון הכהן השתתף בעשייתו, הוסיף משה רבינו ואמר